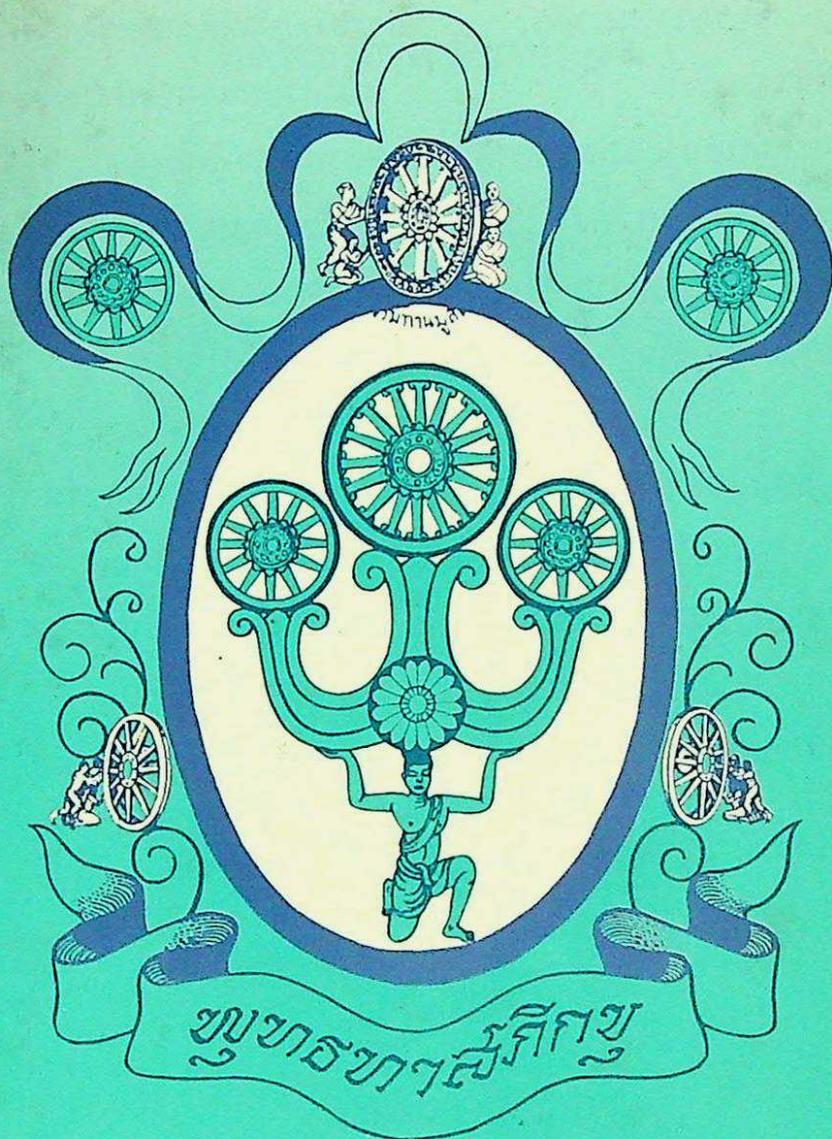

การทำลายฐานทัพของกิเลส

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๗๖]

อุทิศนา

จักรธรรมะมาลัย	จะหมุนทั่วทั้งธาษตรี
แผ่ธรรมะรังษี	ตามพระพุทธทรงประสงค์ ๖
มันหมายจะเสริมศาสน์	สถาปน้โลกให้อยู่ยง
ปลอดภัยพินาศ, คง	เป็นโลกศุขสถาพร ๖
หากแล้งพระธรรมญาณ	อันธพาลกลีบร
จะครองโลกเป็นอากร	ให้เลวลู่สู่เดรัจฉาน ๖
จะทุกข์ทนทั้งคืนวัน	พิฆาตกันบมีประมาณ
ด้วยเหตุอหังการ	เข้าครองโลกวิโยคธรรม ๖
บรรษัทพระพุทธองค์	จึงประสงค์ประกอบกรรม
ตามแนวพระธรรมนำ	ให้โลกผองผ่องพันภัย ๖
เผยแผ่พระธรรมทาน	ให้ไพศาลพิชิตชัย
แปดหมื่นสี่พันนัย	อุทิศทั่วทั้งธาษตรี ๖

พ.ท.

๒๕๒๓

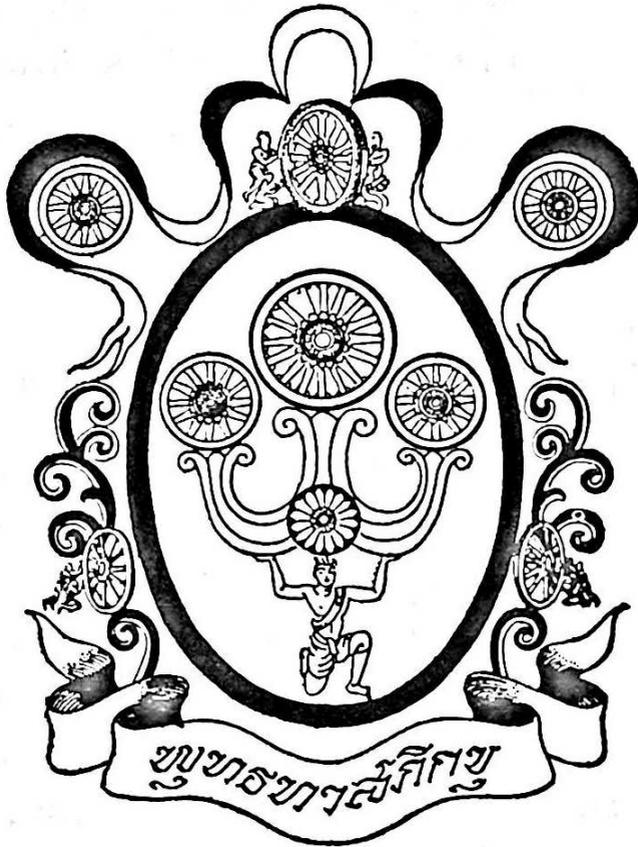
พิมพ์ที่ : มิตรนราการพิมพ์

259/142 ซอยพิบูลย์วัฒม์ 2 สุขุมวิท 71 พระโขนง คลองเตย กรุงเทพฯ 10110

โทร. 392-0146 แฟกซ์ 381-0238

การทำลายฐานทัพของกิเลส

[ชุดหมอนล้อ อันดับ ๗๖]

๑๗ ตุลาคม ๒๕๓๙

พิมพ์ครั้งที่ ๑ : ๔,๐๐๐ เล่ม

ខាងក្រោម

ខាងក្រោម តែងតែ មិនមែនជា
 ខាងក្រោម តែងតែ មិនមែនជា
 ខាងក្រោម តែងតែ មិនមែនជា
 ក៏ ខាងក្រោម មិនមែនជា ក្រោមខាងក្រោម ។

ឧទាហរណ៍ :-

"តែងតែ" គឺខាងក្រោម តែងតែ មិនមែនជា ក្រោម
 ក៏ ខាងក្រោម មិនមែនជា ក្រោម ក្រោម ។

"មិនមែនជា" គឺខាងក្រោម មិនមែនជា ក្រោម ក្រោម
 ក៏ ខាងក្រោម មិនមែនជា ក្រោម ក្រោម ក្រោម ក្រោម ។

"ក្រោមខាងក្រោម" គឺខាងក្រោម ក្រោមខាងក្រោម ក្រោម
 ក្រោមខាងក្រោម ក្រោមខាងក្រោម ក្រោមខាងក្រោម ក្រោមខាងក្រោម ។

ឈ. វិញ្ញាណកម្ម

การทำลายฐานทัพของกิเลส

นักศึกษา ผู้บวชเพื่อโอกาสแห่งการศึกษารวมเป็นพิเศษทั้งหลาย,
การบรรยายเรื่อง ธรรมศาสตร์เพื่อโลกปัจจุบัน ในครั้งที่
๑๒ นี้ ผมจะได้กล่าวโดยหัวข้อย่อยว่า การทำลายฐานทัพของ
กิเลส.

ข้อนี้ก็จะควรจะทบทวน เรื่องที่มันเกี่ยวเนื่องกันมาบ้าง
เหมือนกัน เราได้พูดกันมาแล้ว ถึงเรื่อง การใช้ธรรมศาสตร์
ในอันดับแรก ก็คือ เพื่อปิดอบาย, ต่อมาก็ เพื่อเปิดสวรรค์,
แล้วต่อมาก็เรื่อง การฆ่ามารคือกิเลส, บัดนี้ก็มาถึงเรื่อง การ
ทำลายช่องของมารนั่นเอง.

คำบรรยายพิเศษแก่นักศึกษาที่อุปสมบทภาคฤดูร้อน ประจำวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๑๗

ฐานทัพของกิเลส ก็มีลักษณะเหมือนกับช่องของกิเลส อย่างกับว่าพวกโจร ก็มีช่องของโจร; ถ้าทำลายได้ที่ช่อง มันก็นับว่า เป็นการทำลายที่ถึงรากเหง้าของมัน พวกโจรก็มีช่องโจร. แต่เรื่องของโจรมันเป็นเรื่องข้างนอก ส่วนเรื่องของกิเลสนี้ มันก็เป็นเรื่องข้างใน คือในใจของคน.

ความเคยชินทำให้เกิดฐานทัพของกิเลส

มันก็ยังแปลกอยู่ที่ว่า โจรคือกิเลสนี้ มันเข้าไปจากข้างนอก หมายความว่า ต้องมีรูป เสียง กลิ่น รส โผฏฐัพพะ ธรรมารมณ์ เข้าไปที่ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ. เมื่อคนมีอวิชชาขณะนั้น ก็เกิดกิเลสขึ้น อย่างนี้ก็เรียกว่ากิเลส; ที่นี้มันเข้าไปสะสมอยู่ในจิตใจ ก็เลยเกิดเป็นช่องของกิเลส ขึ้นในจิตใจของเรา.

แต่เรื่องนี้ต้องเข้าใจให้ถูกต้องเสมอว่า คำว่าเข้าไปช่องสะสมอยู่ในจิตใจของเรานี้ มันช่องสะสมแต่เพียงความเคยชินเท่านั้น มันไม่มีอะไรเป็นตัวตน เป็นก้อน เป็นดุ้น. กิเลสก็เป็นเรื่องที่อาศัยปัจจัยเครื่องปรุงแต่ง ปรุงขึ้นเป็นกิเลส ก็ชั่วคราวเท่านั้น ก็ดับไป. แล้วมีอะไรเหลืออยู่? ก็มีความเคยชินที่จะเป็นอย่างนั้น

เกิดขึ้นในสันดานของเรา; นี่คือนิสัยที่สมมุติว่ากราก, หรือว่าช่อง, หรือว่าฐานทัพ แล้วแต่จะเรียกโดยอุปมา ของสิ่งที่เรียกว่ากิเลส.

แล้วมันก็ไม่ใช่เป็นตัวคนที่ถาวร มันก็ชั่วเกิดขึ้น แล้วก็ดับไปเหมือนกัน; แต่ว่าความเคยชินที่จะเกิด มันแรงขึ้นทุกทีแรงขึ้นทุกที ข้อที่มันแรงขึ้นทุกทีนี้ เราเรียกว่า ช่องของกิเลส. ถ้าอธิบายไม่ดี ก็จะฟังเข้าใจไปว่า มันเหมือนกับอะไรไปสะสมอยู่ในนั้น อย่างเที่ยงแท้ถาวรมากขึ้น ๆ ให้จำไว้ให้ดีเป็นพิเศษว่า มันไม่มีอะไรที่เที่ยงแท้ถาวรได้ แม้กิเลสหรือช่องของกิเลส.

คำว่าช่องของกิเลส ถ้าเรียกกิเลสว่าเป็นมาร ก็เป็นช่องของมาร เป็นสิ่งที่ต้องเข้าใจให้ถูกต้อง. แม้แต่ที่เราเรียกกันว่าสันดานๆนี้ ก็ไม่ใช่เป็นของเที่ยงลงไปอย่างนั้น มันก็มีการสะสมความที่จะเกิดกิเลสมันเร็วมาก จนเรารู้สึกหลงไปเองว่า มันเกิดอยู่ตลอดเวลา คือมันมีอยู่เป็นตัวเป็นตน ที่รออยู่ตลอดเวลา. มีคำอธิบายบางแห่ง ทำให้เข้าใจไปอย่างนั้นด้วย ขอให้เข้าใจเสียใหม่ให้ดี ถ้าไปเกิดเข้าใจอย่างนั้นมาก่อนแล้ว.

ระดับของกิเลส

นี่ก็ดูกันให้ละเอียดอีกสักหน่อยหนึ่ง ถึงระดับของกิเลส อันแรกเราจะเรียกว่า อุปกิเลส. อุปแปลว่าเข้าไป, กิเลสก็คือ กิเลส, อุปกิเลส แปลว่ามันใกล้ ๆ กิเลส หรือเข้าไปเป็นกิเลส หรือจะเรียกว่ากิเลสน้อย ๆ ก็ได้. แล้วมันก็กลายเป็นกิเลสเต็มที ก็เรียกว่า กิเลส. ที่มันเข้าไปนอนในสันดานอย่างที่ว่า คือไปสร้างความเคยชิน อย่างนี้ก็เรียกว่า อนุสัย; ถ้าแปลกหูไปก็จำไว้ก็แล้วกัน อนุสัยแปลว่าตามนอน มันเข้าไปนอนในสันดาน เป็นความเคยชิน. เมื่อนอนหนักเข้า มันก็มีอาการที่เรียกว่า หมักหมม ความหมักหมมนี้ก็เรียกว่า อาสวะ. ถ้าคุณสนใจในเรื่องของธรรมะหรือศาสนานี้ต่อไป ก็จะได้ชินกับคำว่า อนุสัยบ้าง กิเลสบ้าง และอาสวะบ้าง.

อุปกิเลสนี้มันจวนจะเป็นกิเลสเต็มที่แล้ว มันออกมาในลักษณะที่เป็นกิเลสน้อย ๆ ก็ได้, แล้วก็กิเลสเต็ม ๆ, แล้วก็อนุสัย คือการเข้าไปนอนของกิเลส, แล้วก็อาสวะ คือหมักหมมอยู่ในสันดาน. มันเข้าไป เป็นกิเลส แล้วก็นอนอยู่ในสันดาน นาน เข้าก็หมักหมม; นี่คือสิ่งที่จะเรียกว่า ช่องของกิเลส กิเลสที่

นอนอยู่ในสันดาน แล้วหมักหมมเป็นของหมัก เหมือนกับหมักดองอยู่ตลอดเวลา.

แต่อย่าเข้าใจว่า มันเที่ยงหรือตายตัว หรือมันอยู่อย่างถาวร จะเปรียบว่า แม้เชื้อโรค เชื้อโรคมันจะเข้าไปจากข้างนอก มันเข้าไปเป็นโรค แล้วสะสมเชื้อโรคอยู่ข้างใน; เราดูคล้ายกับมันเป็นของเที่ยงแท้ถาวร เป็นตัวตนที่เข้าไปนอนอยู่. ถ้าตามหลักของธรรมะแล้ว แม้ว่าที่เป็นเชื้อโรคเข้าไปนอนอยู่ มันก็มีการเกิดดับ เกิดดับ เลี้ยงตัวมันเองอยู่ด้วยการเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป เชื้อของกิเลสก็อย่างนั้นเหมือนกัน; ฉะนั้นมันจึงหมดได้ เพราะมันไม่เที่ยง มันเปลี่ยนแปลงได้. นี่เชื้อโรคก็ยังเป็นอย่างนี้ เชื้อกิเลสก็อย่างนั้น เข้าไปสะสมหมักหมมอยู่ แต่ไม่ใช่เป็นตัวตนที่เที่ยงแท้ถาวร.

พูดเปรียบอุปมา เหมือนกับเชื้อโรคเข้าไป แล้วก็แสดงบทบาท แล้วก็ เป็นเชื้อโรคที่เหลือ หมักหมมอยู่ สะสมไว้ เจริญขึ้นในร่างกาย. ทีนี้จะแก้ไขกันอย่างไร? ก็ต้องทำลายที่เชื้อที่เข้าไปสะสมหมักหมม; นี่คือการทำลายช่องของมารคือกิเลส.

พูดให้ชัด ก็ต้องรู้จักความหมายของคำว่ากิเลส กิเลสแปล

ว่าเสิร์ฟหมอง หรือแปลว่าสกปรก; แล้วไปยืมคำชาวบ้าน ของ
 เลอะเทอะสกปรก นำเกลียด นำขยะแฉะงั้นแหละมาใช้ เขา
 เรียกว่ากิเลสอยู่แล้ว พอเป็นภาษาธรรมะ ก็เรียกว่ากิเลสอยู่ตาม
 เดิม เครื่องสกปรกเสิร์ฟหมอง. มันเข้าไปเสิร์ฟหมอง เป็นอุป-
 กิเลส, แล้วเสิร์ฟหมองเต็มที่เป็นกิเลส นี้ระยะหนึ่งหรือพวก
 หนึ่ง. ระยะที่สอง มันเข้าไปนอนอยู่ แล้วเข้าไปหมักหมม
 หมักหมมพอกพูนขึ้น อย่างนี้ก็เรียกว่า อนุสัยและอาสวะ
 นี้มันอีกพวกหนึ่ง อีกความหมายหนึ่ง.

การที่จะทำลายช่องของกิเลส มันก็เกิดเป็นการกระทำที่
 เป็นระบบยาว. ถ้าเกี่ยวกับการที่กิเลสจะเข้าไปเกิดเป็นกิเลสนี้
 ก็ต้องระวัง, มีหน้าที่จะต้องระวัง ด้วยสติสัมปชัญญะ. แต่ถ้า
 มันเข้าไปนอนอาศัยอยู่ในสันดาน หมักหมมอยู่ในสันดาน จะ
 ระวังกันอย่างไร; ที่นี้ก็ต้องทำลาย ด้วยการไม่ให้อาหาร ไม่หล่อ
 เลียง.

ฉะนั้นการที่จะทำลายกิเลส คือระวังไม่ให้เกิดขึ้น แล้วส่วน
 ที่เกิดขึ้นเป็นความเคยชินเป็นอนุสัย ก็ตัดอาหารมันเสีย อย่า
 หล่อเลี้ยงมัน มันขาดอาหาร มันก็ค่อยห่อยหรือหมดเชื้อไปเอง.
 นี้ขอให้เข้าใจแยกกันให้ดีๆ เกิดเป็น ๒ ระยะขึ้นมา ระวังอย่าให้

เข้าไป หรือเกิดขึ้น, ที่นี้เมื่อมันเข้าไปตั้งรกรากได้ เป็นช่องแล้ว ก็พยายามตัดอาหารอย่าให้เข้าไปเลี้ยง มันก็ตายเหมือนกัน. ฉะนั้นการทำลายฐานทัพของกิเลส คืออาการ ๒ อย่างนี้ ระวังไม่ให้เกิดขึ้นได้ อย่างหนึ่ง, เมื่อเกิดขึ้นแล้วตั้งมันลงไปแล้ว ก็ตัดอาหารอยู่ตลอดเวลา.

กิเลสก็เรียกว่ากิเลส ฐานทัพของกิเลส ก็คืออนุสัย หรืออาสวะ ความหมักหมมนั่นเอง.

ฐานทัพของกิเลส

ที่นี้เราจะได้อีกต่อไป ถึงสิ่งที่เรียกว่า ฐานทัพของกิเลส ให้มันชัดขึ้น. ถ้าเรียกว่าอนุสัย เขาก็มีชื่อเรียก ๓ อย่าง ว่า รากานุสัย คือรากะอนุสัย ภาษาบาลีเขาชอบสนธิเสมอ เป็น รากานุสัย เครื่องตามนอนแห่งกิเลสคือรากะ, ปริมาณุสัย เครื่องตามนอนของกิเลสคือปฏิมะ, แล้วก็วิชชานุสัย เครื่องตามนอนของกิเลสคืออวิชา. เรียกกันแต่ชื่อก็ รากานุสัย ปริมาณุสัย อวิชชานุสัย มันก็เป็นคู่กันอยู่กับกิเลส ที่เรารู้จักกันอยู่แล้วพอดี ว่า โลกะ โทสะ โมหะ ๓ อย่างนั้นเป็นกิเลส

หรือบางทีก็เรียกว่า ราคะ โภคะ โมหะ ได้เหมือนกัน.

โลภะหรือราคะเป็นกิเลสที่จะดึงเข้ามาหามากอดรัดไว้, โทสะหรือโกรธนั้น กิเลสที่จะผลักออกไป, ส่วนโมหะ ความหลงนี้ มันคือวนเวียนอยู่รอบๆ. พอจะสังเกตได้ ถ้าเราเกิดสงสัยขึ้นมาว่า กิเลสที่กำลังเกิดอยู่ในใจนี้ มันเป็นกิเลสจำพวกไหน? ถ้ามีลักษณะดึงเข้ามา ด้วยความรักความพอใจ อย่างนี้เรียกว่าพวกโลภะ หรือพวกราคะ, ถ้ามีอาการจะผลักออกไป หรือจะทำลายเสีย ไม่อยากอยู่ด้วยกัน เป็นพวกโทสะหรือโกรธ, ถ้ามันไม่แน่ใจ หรือลังเล อาลัยอาวรณ์ กังวลอะไรกันอยู่นี้ ก็เรียกว่า โมหะ.

เมื่อเกิดกิเลสครั้งหนึ่ง ก็มีการสะสมขึ้นในสันดานครั้งหนึ่ง ถ้าเราเกิดโลภะหรือราคะ คือรัก มันก็ได้สุขเวทนา มีสุขเวทนาเกิดขึ้น มันก็เพิ่มราคานุสัย เพิ่มอนุสัยที่เรียกว่าราคานุสัย, ถ้าเราโกรธ โทสะ ประทุษร้าย มันก็เพิ่มปฏิมานุสัย ปฏิมานุสัย การตามนอนของกิเลสพวกปฏิเสธหรือกระทบกระทั่งเกิด, ถ้าโง่ที่หนึ่งหลงทีหนึ่ง มันก็เพิ่มพวกอวิชานุสัย. มันเป็นคู่กันอยู่พอดี ความหมายมันก็เหมือนกัน เกิดราคะ ก็เพิ่มราคานุสัย ความเคยชินที่จะรัก, เกิดโทสะ ก็เพิ่มปฏิมานุสัย ความเคยชิน

ที่จะโกรธ, เกิดโมหะ ก็เพิ่มอวิชชาอนุสัย ความเคยชินที่จะโง่. นี้จัดแยกออกเป็น ๓ อย่าง อย่างนี้.

ขอให้รู้ไว้ว่า ถ้าเราไปรักเข้าที่หนึ่ง มันเพิ่มความเคยชินที่จะรัก หรือว่าเติมอาหารให้แก่ความเคยชินที่จะรัก, ถ้าเราไปโกรธเป็นพื้นเป็นไฟเข้าที่หนึ่ง มันก็เพิ่มความเคยชินที่จะโกรธที่หนึ่ง, พอโง่เข้าที่หนึ่ง มันก็เพิ่มความเคยชินที่จะโง่ที่หนึ่ง. ถ้าเป็นอย่างนี้ก็เรียกว่าอนุสัย แล้วมีอยู่ในชีวิตกิจการประจำวัน ขอให้ตั้งหน้าตั้งตาที่จะเกลียดมัน เพราะมันเพิ่มให้เป็นอย่างนั้นมากขึ้น; นี้เรียกว่าพวกอนุสัยเข้าไปตามนอนอยู่ในสันดาน คือความเคยชินนั่นเอง.

ที่นี้อีกพวกหนึ่งก็อาสวะ นี้ก็ยืมมาจากภาษาชาวบ้าน คือของหมักดอง บุดเปรี้ยว เหมือนกับหมักดองอะไรนี้ คือมันอยู่นานๆ. มีชื่อเรียก ๓ อย่างว่า กามาสวะ หมักดองเพื่อประโยชน์ในทางกาม ทางกามารมณ์, แล้วก็ทาสวะ ทวะ+อาสวะ เป็นทาสวะ นี้หมักดองเพื่อความมีความเป็น, อันที่ ๓ อวิชชาสวะ หมักดองเพื่อจะโง่ หรือจะไม่มีความรู้.

กามาสวะ มันก็หมักดองเพื่อง่ายแก่การจะมีกาม หรือกิเลสกาม สำหรับไปหลงไหลมัวเมาเป็นบ้าเป็นหลังในเรื่องกาม;

เพราะมีอาสวะนี้อยู่ในสันดาน คนเราจึงชอบกาม หลงไหลมัวเมาในกาม เป็นสัตว์จำพวกหนึ่งทีเดียว ซึ่งได้แก่สัตว์ทั่วไป คนทั่วไป.

ภวาสวะ ก็จะเป็นนั่นเป็นนี่ มันก็จะรู้สึกเป็นตัวตนขึ้นมา ทะนงเป็นตัวกู, หรือว่าตัวกูชนิดนั้น ตัวกูชนิดนี้ ตัวกูหลายๆ ชนิด อย่างต่ำ อย่างกลาง อย่างสูง. ฉะนั้นในบางกรณี เราจึงเกิดโกรธขึ้นมา ว่ามาดุกดुकูหมิ่นอะไรนี้ นี้อาศัยภวาสวะ. ขอให้ไปสังเกตดูจริงๆ ว่า มันเป็นเรื่องที่แน่นแฟ้นเหลือเกิน, เหนียวแน่นเหลือเกิน ความที่เราจะรู้สึกเป็นนั่นเป็นนี่ แล้วก็มีการไปตามนั่นเพราะภวาสวะ, แม้กระทั่งต้องฆ่าตัวตาย อยากฆ่าตัวตาย นี่ก็เพราะว่าอาสวะอันนี้ มันเกี่ยวกับตัวตน.

อวิชชาสวะ หมักดองไว้ด้วยความโง่ นี่ทำให้มืด ไม่รู้อยู่ตลอดเวลา แก้ปัญหาไม่ได้ เพราะคอยเติมเชื้ออวิชชามาสะสมไว้เรื่อย สำหรับจะโง่ให้มันลึกเข้าไป หรือยื่นยาวออกไป.

ไปดูให้ดีเถอะ อาสวะนี้น่าขยะแขยงที่สุด ยิ่งกว่ากิเลส กิเลสมันเศร้าหมอง แต่อาสวะนี้หมักหมมความเศร้าหมองเอาไว้. นี่ก็ได้รู้ว่า เรามันอยู่กันด้วยอาสวะ ด้วยสิ่งหมักหมมที่แสนจะสกปรกนี่ เป็นวันๆ คินๆ เดือนๆ ไป แล้วก็รู้สึก.

ถ้าทำลายอันนี้ออกเสียได้สิ้นเชิง ก็เป็นพระอรหันต์, ถ้าทำลายได้เป็นที่น่าพอใจระดับใดระดับหนึ่ง ก็เป็นพระอริยเจ้าที่รองๆ ลงมา เช่นพระอนาคามี พระสกิทาคามี พระโสดาบัน. ถ้าทำลายไม่ได้ หรือได้น้อยเกินไป ไม่ถึงขีดที่น่าพอใจสักอย่างหนึ่ง ก็เป็นบุรุษคนธรรมดา บุรุษอย่างเลวที่สุด บุรุษที่พอใช้ได้ นีมีอยู่อย่างนี้; มันก็อยู่ด้วยอาสวะ เต็มขนาดของบุรุษ.

ที่นี้ก็ระวังสังเกตให้ดี ๆ ถ้าเป็นกิเลสมันก็อย่างหนึ่ง เป็นตัวใจที่เข้ามา, พอมาเป็นอนุสัยเป็นอาสวะแล้ว มันก็เป็นช่องใจที่เข้าไปสะสมอยู่ในใจ. ฉะนั้นใจกับช่องใจมันคนละความหมาย ถ้าเป็นกิเลสที่เป็นใจ มันมีอาการที่กำลังทำหน้าที่ของมันอยู่, แต่เป็นอนุสัยหรืออาสวะแล้ว มันก็คือตั้งช่องอยู่สำหรับจะทำการต่อไป โดยง่ายโดยสะดวก.

วิธีกำจัดกิเลสและฐานทัพ

ที่นี้การกำจัด ก็เกิดเป็น ๒ วิธี ถ้าเป็นเรื่องของกิเลส มันก็ต้องระวัง, ป้องกัน, หรือฆ่า หรือทำลายมันทันควัน. แต่ถ้าเป็นเรื่องอนุสัยแล้ว มันทำอย่างนั้นไม่สำเร็จ มันต้องคอย

บรรเทาๆ เพราะมันทำยากกว่า แล้วยังค่อยๆบรรเทา คือทำให้
 ละเอียดๆเข้าไป จนมันขาดสูญไปในที่สุด; มันเป็นเรื่องเนือยๆ
 ช้าๆระยะยาว การบรรเทาอนุสัยหรืออาสวะ. ถ้ากิเลสผลุนผลัน
 เข้ามา การต่อต้านก็เป็นการสวนออกไปอย่างผลุนผลัน คือระยะ
 มั่นสั้นหรือมันเร็ว, อาสวะหรืออนุสัยมันเหนียวแน่น ฉะนั้นก็
 ทำกันไปตามสมควร.

นี่จึงเกิดอาการที่ต่างกัน ถ้าเป็นพวกอุปกิเลสหรือกิเลส
 ก็ต้องคอยระวัง อย่าให้มันเกิดขึ้นได้ หรือเข้ามาได้, ถ้า
 เป็นพวกอนุสัยหรืออาสวะ ก็คอยตัดอาหารมัน. ที่นี้ตัด
 อาหารนี้ ก็ทำไปเรื่อยๆ เป็นอุบายอันหนึ่ง ถ้าเราอยากให้มันตาย
 จะเป็นสัตว์เลี้ยงหรืออะไรก็ตาม เราก็ไม่ให้อาหาร มันก็
 ค่อยๆตายของมันเอง.

อุบายในการกำจัดกิเลส

ที่นี้ทำอย่างไรเราจึงจะเกิดอยากทำลายกิเลส, เพราะ
 กิเลสหรือมารนี้ ย่อมมาในรูปที่น่ารักน่าพอใจเสมอ. ทำอย่างไร
 จึงจะเกลียดกิเลส จึงอยากฆ่ากิเลส? นี่ก็อาศัยการพิจารณา

อย่างที่เรียกว่า วิบัติสทนาหรือปัญญานี้ มองดูสิ่งที่เรียกว่า กิเลส ว่ามันน่ารังเกียจ หรือเป็นต้นเหตุของความทุกข์. กิเลสเกิดขึ้นครั้งหนึ่ง มันก็เหมือนกับไฟ ที่เผาไปครั้งหนึ่ง มันก็เหลือขี้เถ้าร่องรอยไว้ให้, ก็พิจารณาดู ก็จะค่อยรู้สึก คือรู้จักสิ่ง ที่เรียกว่ากิเลส รู้สึกต่อสิ่งที่เรียกว่ากิเลส แล้วก็จะเกิดความเกลียดขึ้นมา. ฉะนั้นเราจะดูกันให้ละเอียดละออ ถึงความน่ารังเกียจของกิเลส กิเลสมันมีเสน่ห์ แล้วก็ซ่อนความเลวทรามไว้ในเสน่ห์นั้น.

ข้อนี้ก็จะทำได้ โดยพิจารณาที่ชื่อของกิเลสก็ได้ สำหรับผู้ศึกษาอย่างพวกคุณอย่างนี้ ก็ต้องเรียกว่า ลงมือศึกษา. ถ้าในระดับที่ศึกษา ก็ศึกษาที่ชื่อของมันก็ได้, ถ้าเป็นเรื่องปฏิบัติ มันก็คือพิจารณาลงไปที่ตัวกิเลสโดยตรง. เวลานี้คุณกำลังศึกษาก็ศึกษาโดยวิธีของปริยัติ ก็ดูที่ชื่อของกิเลส, พอถึงการปฏิบัติ ก็ต้องไปศึกษาจากตัวกิเลส ที่มันเกิดขึ้นจริง แล้วก็จะเห็นว่า มันสมจริงตามที่ท่านได้บัญญัติกันไว้.

กิเลสเป็นสิ่งเศร้าหมอง สกปรก ท่วมทับ

การบัญญัติชื่อของกิเลสต่าง ๆ นี้ ก็ขอยืมคำชาวบ้านมา ที่

เขาใช้เรียกอะไรๆกันอยู่อย่างไร ก็มาเรียกชื่อลักษณะอาการของกิเลส ให้มันเหมาะสมกัน. นับตั้งแต่คำว่า กิเลส แปลว่าเศร้าหมองหรือสกปรก ก็ยืมมาใช้เป็นชื่อของกิเลส ในแง่ที่มันมีความเศร้าหมองหรือสกปรก, ถ้าเป็นอาสวะกิเลสละก็ยิ่งหมักหมมอย่างสกปรก.

ที่นี้มันมีอาการท่วมทับ หรือว่าท่วมอย่างน้ำท่วม ถ้าอย่างนี้เขาเรียกมันว่า โอะมะ เหมือนกับน้ำท่วมใหญ่. ไม่เห็นของจริงก็เข้าใจความหมายได้ยาก, ถ้าไม่ถูกมาแล้วด้วยตนเองจริงๆ ก็รู้สึกในความหมายได้ยาก เมื่อเราจะจมน้ำตายมันเป็นอย่างไรบ้าง; แต่เดี๋ยวนี้เราไม่ได้อยู่ในน้ำหรือกำลังจะจมน้ำตาย เราก็ไม่ค่อยรู้สึก. เราตกน้ำ เราจะจมน้ำตาย ขึ้นมาไม่ได้ มันเดือดร้อนเท่าไร? มันอยากจะหลุดออกมาเท่าไร? ที่นี้ก็เลสก็เหมือนอย่างนั้น มันท่วมเหมือนกับที่เราถูกจับกดไว้ได้น้ำ: เช่นน้ำท่วมใหญ่ๆก็พังทลายสัตว์สิ่งของบ้านเรือน ไม่เคยถูกก็ไม่ค่อยรู้ความหมาย; เดี่ยวนี้เราก็ถูกกิเลสท่วมอยู่วันละหลายๆครั้ง คือเกิดกิเลสครั้งหนึ่งก็เหมือนกับน้ำท่วม แต่เราก็ไม่รู้สึก. เดี่ยวนี้ก็รู้จักชื่อ รู้จักความหมายของกิเลส ในลักษณะหนึ่ง ว่ามันเป็นของท่วมเหมือนกันกับน้ำท่วม เรียกว่า โอะมะ.

กิเลสเผาผลาญ ผูกมัดรัดรั้ง เป็นของหนัก

ที่นี้บางที่มันก็มีลักษณะเผา หรือในแง่หนึ่ง เราดูให้ดีจะเห็นว่า เป็นเผา, เผาผลาญ. ความรักเกิดขึ้นก็เผาผลาญจิตใจ, ความโกรธเกิดขึ้นก็เผาผลาญจิตใจ, ความโง่เกิดขึ้นก็เผาผลาญชนิดหนึ่ง ซึ่งไม่ค่อยจะรู้สึก. ถ้าอย่างนี้เขาก็เรียกว่าไฟ คืออัคคิ อัคคิแปลว่าไฟ ราคะก็เป็นไฟ, โทสะก็เป็นไฟ, โมหะก็เป็นไฟ มันก็คือกิเลสสำคัญ; นี่การเผาเหมือนกับไฟเผา.

ในบางกรณี หรือความหมายในบางความหมาย มันก็มีลักษณะผูกมัดรัดรั้ง มันจะยิ่งไปเสียกว่าปลาหมึกยักษ์ ที่มีหนวดเหนียวแน่น ที่ผูกมัดรัดรั้ง, ถ้าเป็นอย่างนี้ ก็เรียกชื่อว่า โยคะ, สัตถุโยคะ, สัตถุโยชนะ ล้วนแต่แปลว่าผูกพันทั้งนั้น. โยคะคำเดียวกับที่ว่า ทำโยคะ ปฏิบัติโยคะ คำเดียวกัน แต่เดี๋ยวนี้เอามาเป็นชื่อของกิเลส หมายถึงผูกพัน. มันมาจากคำของชาวบ้าน ที่เขาเอาวัวมาผูกกับแอกกับไถ แล้ววัวมันก็ติดอยู่กับแอก ก็ต้องลากไป มันก็ลำบากเหงื่อไหลไคลย้อย, หรือเอามาเทียบมรตอย่างนี้ คำว่าเทียบ คือโยคะ แปลว่าผูกติดกัน.

โยคกรรมฐาน ก็มีประโยชน์ ก็คือ ผูกจิตติดกับอารมณ์ของกรรมฐาน นั่นคือโยคะเหมือนกัน แต่มันไปในทาง

ดี; โยคะในทางร้าย ก็คือผูกติดเข้ากับความทุกข์ เรียกว่า โยคะ มีอยู่ ๒ ความหมาย อย่างมาปนกันจะไม่เข้าใจ. ถ้าสัญญาโยคะ ว่าผูกพันอย่างจริงจัง, หรือสัญญาโยคะ นี้ก็ลึกซึ้ง ลึกซึ้งยากที่จะรู้สึกยิ่งขึ้นไปอีก ผูกพันไว้กับตัวกิเลสเอง หรือว่าผูกพันไว้กับความทุกข์; ถ้าเราพิจารณาอย่างนี้ เราจะค่อยๆ เกลียดกิเลสขึ้นทุกที.

บางทีก็ใช้คำว่าของหนัก, จะรู้ความหมายของความหนัก ก็ลองไปแบกของหนักๆ แล้วอย่าเอาลงแบกไว้, หรือบางทีก็ต้องแบกเพราะความจำเป็น เช่นแบกของหนักหนีอันตรายนี้ มันก็หนักมากขึ้นๆ จนจะขาดใจตาย มันก็ทิ้งไม่ได้ เพราะมันเป็นของมีค่า. ฉะนั้นเมื่อแบกของหนักอย่างยิ่ง แล้วก็ทิ้งยังไม่ได้ เกิดความรู้สึกอย่างไรก็นึกถึงกิเลส กิเลสก็เป็นของหนัก อย่างนี้เขาเรียกชื่อว่า อุปธิ (อุปะธิ). ถ้ายึดถืออะไรก็แบกอันนั้น แบกของนั้น ยึดถือร่างกายก็แบกร่างกาย, ยึดถือกิเลสหรือกามารมณ์ก็แบกกามารมณ์ ฉะนั้นกิเลสในความหมายหนึ่ง ก็เป็นการแบกของหนัก.

เรียกว่าภาระก็มี แปลว่าของหนัก เป็นอาการของอุปาทานคือเข้าไปยึดถือเอาไว้ ไม่ยอมปล่อย มันก็หนักอยู่

ตลอดเวลาที่มันยึดถือไว้. เหมือนกับเราจะยกของขึ้นไว้เฉยๆอย่างนี้ เดี่ยวมันก็หนักๆๆ หนักจนเหลือที่จะทนได้ มันต้องลดแขนลง, ความที่มันแบกร่างกาย แบกสิ่งเหล่านี้ไว้ ก็อย่างนั้น; แต่ที่น้ำมันเป็นเรื่องทางใจ มันมองเห็นไม่ได้ มันรู้สึกง่ายๆอย่างเราหัวของหนักนี้มันไม่ได้ ต้องใช้สติปัญญาพิจารณา.

ยังมีชื่ออย่างอื่นอีกมากมาย นี่ยกมาให้เป็นตัวอย่าง เช่น *รชน* (ระชะนะ) แปลว่า *ข้อม*; ฉะนั้นอะไรมาติดเลอะเทอะไปหมด ก็เรียกว่า *รชน*. *ปรุก* แปลว่า *เลน โคลน เปลือกตม, วิเลป* (วิเลปะ) แปลว่า *ของฉาบของทา, รชน* ก็ของข้อม สีสี่ดี ๆมันล้างออกยาก, บางทีก็เรียกว่า *ของเย็บ* เย็บเหมือนกับเย็บผ้าติดกัน เรียก *สิพพน* (สิพพะนะ) *วิชฌน* (วิชณะนะ) *เสียบแทง* เหมือนเอาของแหลมมาแทง.

สังเกตพิจารณาจนเกลียดกลัวและละอายกิเลส

เรารู้จักสังเกตด้วยตนเองจะดีกว่า พอมันเกิดอาการอะไร ผิดปกติขึ้นมา เกี่ยวกับอารมณ์ ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจนี้ ก็สังเกตเถอะ มันต้องมีอาการอย่างใดอย่างหนึ่ง ในหลายๆอาการนี้ แล้วนั่นแหละเป็นเวลาปฏิบัติธรรม ที่จะรู้จักกิเลส แล้วก็

เกลียดกิเลส. เดียวนี้เราฟังหรือเราจดแต่ชื่อมันไป ศึกษาความหมายของคำเหล่านั้น ก็มีประโยชน์เพียงเท่านั้น ยังไม่รู้จักกิเลสด้วยจิตใจโดยตรง.

พอเราเริ่มศึกษา เริ่มสังเกต พิจารณารสชาติอันแท้จริงของกิเลส หรือคุณค่าของกิเลสก็ตาม มันก็จะเกิดความรังเกียจขึ้นมา; นี้ก็เรียกว่า เบื่อหน้ากิเลสขึ้นมา เป็นการตั้งต้นของนิพพิทา เห็นกิเลสก็คือเห็นทุกข์ เห็นทุกข์ก็คือเห็นกิเลส เพราะว่ากิเลสเป็นเหตุให้เกิดทุกข์ ถ้ามีทุกข์อยู่ ก็ต้องมีเหตุของความทุกข์ ก็คือกิเลส. คุณกันอย่างนี้เรื่อยไป เดียวก็จะเกิดการเกลียดหน้าหน้ากิเลส เป็นการเริ่มตั้งต้นของสิ่งที่เรียกว่านิพพิทา คือความเบื่อหน่าย; ในขั้นนี้เราเอาแต่เพียงว่า มันเกลียดกิเลสอย่างเกลียดของสกปรก คนอาบน้ำแต่งตัวดีแล้วใหม่นี้ มันก็เกลียดที่จะไปลงในที่สกปรก.

คุณต้องไปทดสอบดูจริงๆ ตามธรรมดามือของเราอย่างนี้จะไปจับอะไรสักทีหนึ่ง ก็ดูไม่ค่อยจะคิดนึกอะไรมาก. ถ้าเราไปฟอกมือสะอาดที่สุดแล้ว เราจะรู้สึกสงวนความสะอาด มือนี้อะไรจะไปหยิบอะไรเข้าสักที มันระวัง ไม่อยากจะทำด้วยซ้ำไป เพราะมือมันสะอาดแล้ว; แต่ถ้าเราไม่รู้สึกรู้สึกว่ามือสะอาด ก็ยังไม่ได้

ล้างไม่ได้ฟอก จะหยิบอะไรก็มักง่าย แล้วก็ไม่ได้คิดว่าสกปรกด้วย.

ฉะนั้นเวลาที่พิจารณาอยู่ ก็จะเกลียดความสกปรก คือเกลียดกิเลส; จิตที่สะอาดอยู่ หรือว่าสงบอยู่ สว่างไสวอยู่ มันเกลียดความสกปรกอย่างยิ่ง แต่ถ้ามันไปอยู่ในความสกปรกแล้ว มันก็ไม่ได้รังเกียจอะไร. เมื่อเราลงไปโคลน ในคลองในโคลนที่เน่าเหม็นอยู่แล้ว มันก็รู้สึกไปอย่างหนึ่ง บางทีไม่ได้รู้สึกรังเกียจถ้าต้องทำงานในนั้น สนุกไป, แต่พอขึ้นมาอาบน้ำชำระชะล้างสะอาดดีแล้ว มันเกลียดขึ้นมาทันที ที่จะกลับลงไปอย่างนั้นอีก; นี่แหละรังเกียจกิเลสเกลียดชังกิเลสขึ้นมา.

ที่นี้อีกความหมายหนึ่ง มันก็กลัว กลัวความสกปรก แม้มันจะเป็นความสกปรกเท่านั้น ก็กลัวเหมือนกัน ไม่ใช่กลัวเจ็บปวดอะไรนัก. ถ้ามันจะทำให้ตายเราก็ก้าว, ถ้ามันทำให้เจ็บปวดก็กลัว, ถ้ามันสกปรกนี้เราก็ก้าว คิดดูเถอะ เราก้าวสกปรก.

ความหมายอันอื่น เราก็กเลาะอายุความสกปรก, นี้ก็ประณีตมากแล้ว ถ้าถึงขนาดละอายการที่ตัวสกปรก ก็มีหวังมากที่จะละกิเลส; เดียวนี้คนมันไม่ละอาย มันทำชั่วได้โดยไม่ต้องละอาย.

ให้พยายามทำให้เกิดความรังเกียจเกลียดชัง กลัวและละอาย

กิเลส มันก็มีหวังที่มากิเลสได้ ทั้งที่เป็นตัวกิเลสโดยตรง หรือ เป็นช่องของกิเลส คืออนุสัยหรืออาสวะเป็นต้น. ที่นี้เมื่อเกิดเกลียดกิเลสแล้ว มันง่ายที่จะกำจัดกิเลส โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่ที่เรียกว่า ตัดอาหารของมันเสีย ไม่เมตตาปราณี, ไม่เอ็นดูแก่กิเลส, แล้วก็ไม่หลงรัก ด้วยความสำคัญผิดด้วย.

รู้จักอาหารของกิเลสแล้วจะทำลาย ฐานทัพของกิเลสได้

ที่นี้ก็จะต้องถึง การไม่ให้อาหารแก่กิเลสเรื่อยๆไป ให้กิเลสมันพอมลง แล้วตายไป. เรื่องอาหารนี้ ก็มีตรัสไว้ชัดเจน เพราะฉะนั้นเราเอาตามพระบาลีนั้น ยกอวิชชาขึ้นมาก่อน อวิชชาเป็นตัวร้าย เป็นอนุสัยก็นอนอยู่ในสันดาน, เป็นอาสวะก็หมักหมมอยู่ในสันดาน, แล้วก็บันดาลให้เกิดโลภะ โทสะ โมหะ เป็นกิเลสเป็นอุปกิเลสอีกหลายอย่างที่พุดกันมาแล้วในวันก่อน.

ที่นี้อวิชชามันได้อะไรเป็นอาหารหล่อเลี้ยงอยู่เสมอ? ตรัสว่า มีนิวรรณ์ทั้ง ๕ เป็นอาหาร. นิวรรณ์ก็เคยพุดแล้ว ๕ อย่าง แล้วก็รู้จักกันโดยชื่อนี้อยู่ทุกๆไป ออกแต่ชื่อ กามฉันทะ

พอใจอยู่ในกาม ครุ่นอยู่ในกาม, พยาบาท ครุ่นอยู่ด้วยความ
โกรธแค้นอาฆาตประทุษร้าย, ถีนมิทธะ มินชา ชิมเซา ละเหยีย
ละห้อย, อุทธัจจะกุกกุจจะ ฟุ้ง ตรงกันข้าม ฟุ้งขึ้นไปจนรำคาญ
หรือไม่รู้จะรำคาญอะไรดี รำคาญก็แล้วกัน คือฟุ้งซ่าน, วิจิกิจฉา
คือลังเล ความลังเลนี้ธรรมดาคนเรามาก มันก็ครุ่นอยู่ด้วยความ
ลังเล.

ครุ่นอยู่ด้วยอาการ ๕ อย่างนี้ เรียกว่านิรวณฺ์ ไปหาราย
ละเอียดศึกษาดู แต่ว่าจำชื่อได้ นี้ก็พอแล้ว. อะไรที่มันมาครุ่นอยู่
รบกวนอยู่ เหมือนกับแมลงอะไรมาตอมให้รำคาญอยู่ เดียวนั้น
เดี๋ยวนี้, เดียวตัวนั้นเดี๋ยวตัวนี้. *กามฉันทะ พยาบาท ถีน-*
มิทธะ อุทธัจจะกุกกุจจะ วิจิกิจฉา อย่างจดแต่ชื่อ อย่าจำแต่ชื่อ
ต้องไปรู้จักเมื่อมันเกิดขึ้นจริง.

อย่างเราจะทำบทเรียนในห้องเรียน ถ้าความรู้สึกทางเพศ
เกิดขึ้น แล้วมันทำได้เมื่อไร มันก็ครุ่นไปในทางเพศ แล้วก็ต้องทิ้ง
ลุกขึ้นไปหาอารมณ์ทางเพศกัน, พยาบาท ถ้ามันโกรธใครอยู่ใน
ใจ ความคิดมันไม่แจ่มใส, ถีนมิทธะละเหยียละห้อยอยู่ ความคิด
มันก็ไม่แจ่มใส, อุทธัจจะกุกกุจจะฟุ้งซ่านอยู่ ความคิดมันก็ไม่
แจ่มใส, วิจิกิจฉา ลังเลอยู่ ความคิดก็ไม่แจ่มใส. *ความที่ครุ่น*

อยู่ด้วยสิ่งที่ไม่แจ่มใสนี้ หล่อเลี้ยงอวิชา คือความไม่รู้ โดยเฉพาะมันส่งเสริมหรือหล่อเลี้ยง เมื่อมีการสัมผัส.

หลักธรรมะส่วนใหญ่อธิบายมาแล้ว ว่าเมื่ออายตนะข้างใน เช่นตาเป็นต้น มันพบกับอายตนะข้างนอก เช่นรูปเป็นต้น เกิด จักขุวิญญาณ การเห็นทางตาขึ้นมาแล้ว นั้นเรียกว่าสัมผัส เป็น วิณาทีหรือว่าเป็นยิ่งกว่าวิณาที ที่สำคัญที่สุดที่จะดีหรือจะร้าย. ในขณะที่แห่งสัมพัสนั้น ถ้าอวิชชามา ก็แปลว่าเป็นเรื่องร้ายไปเลย เป็นอวิชาสัมผัส แล้วก็เกิดกิเลส, ถ้าวิชาหรือปัญญาเข้ามา ก็เป็นสัมผัสที่ดี จะเป็นการศึกษาหรือการได้รับประโยชน์.

อวิชาสัมผัสมันมาจากอวิชา เราเห็นได้ชัดว่า ถ้าเราจะต้องคิดนึกศึกษา หรือตัดสินใจอะไรสักอย่าง แต่จิตมันครุ่นอยู่ด้วยนิรวณเหล่านี้ มันตัดสินใจได้เมื่อไร, จิตที่ครุ่นอยู่ด้วยนิรวณ มันเรียนอะไรก็ไม่ได้, คิดนึกอะไรก็ไม่ออก, จะตัดสินใจอะไรลงไป มันก็ยากที่จะตัดสินใจ เพราะว่ามันหล่อเลี้ยงอวิชาไว้. นิรวณเป็นอาหารของอวิชา หล่อเลี้ยงอวิชาไว้ อวิชชาก็แสดง บทบาทอย่างที่ว่านี้ ในชีวิตประจำวัน; จึงได้ตรัสไว้ว่า นิรวณเป็นอาหารของอวิชา, หรือว่าอวิชชามีนิรวณเป็นอาหาร เครื่องหล่อเลี้ยงไว้. ลองไม่มีนิรวณจิตก็แจ่มใส มันก็ไม่เกิดความผิด

ความโง่ ความคิดผิด อะไรผิด มันก็ทำได้ดี.

ที่นี้นิรวณนี้เล่า มีอะไรเป็นอาหารหล่อเลี้ยงไว้? ก็
ตรัสว่า มีทุจจริต ๓ คือ กายทุจจริต วจิทุจจริต มโนทุจจริต นี้ก็
เข้าใจกันดีแล้ว. จะต้องอธิบายก็ตรงในแง่ที่ว่า เมื่อมีทุจจริต คน
เราก็ต้องมีจิตรำคาญ ถ้าเรารู้สึกว่าเราทุจจริตที่กาย วาจา ใจ
อย่างใดอย่างหนึ่งอยู่ เราจะรำคาญ จะขุ่นมัว จะหงุดหงิด นั่น
แหละคือนิรวณ. ไปลองทำชั่วดู จะรู้สึกวิปริตสาร เตือดร้อนหรือ
ว้างเกียดตัวเองอยู่ ไม่สบายใจอยู่ ว่าอย่างนั้น; นั่นมันก็หล่อ
เลี้ยงนิรวณ.

ที่นี้ทุจจริต ๓ เล่า มีอะไรเป็นอาหาร? มันก็มี อสังวโร,
อสังวโร แปลว่า ความไม่สำรวม. เพราะเราไม่สำรวม เราจึงทำ
ทุจจริต เห็นได้ชัดแล้วไหม, ทุจจริตก็มีความไม่สำรวมเป็นอาหาร.

ความไม่สำรวมเล่า มีอะไรเป็นอาหาร? บอกว่า มี
ความขาดสติสัมปชัญญะเป็นอาหาร เรียกว่าอสติสมุชชฌญ
คือไม่มีสติสัมปชัญญะ เป็นอาหารของความไม่สำรวม, ความไม่
สำรวมมีความไม่มีสติสัมปชัญญะเป็นอาหาร.

ความไม่มีสติสัมปชัญญะเล่า มีอะไรเป็นอาหาร? ก็
มีอโยนิโสมนสิการ คือความไม่ทำในใจอย่างแยกคาง.

อโยนิโสมนสิการ ไม่ทำในใจอย่างแยกกาย, ไม่สนใจจริง, ไม่ตั้งใจจริง มันก็เลยไม่มีความระมัดระวังนั่นแหละ. ฉะนั้นความขาดสติสัมปชัญญะ มีมาจากความไม่กระทำในใจให้แยกกาย มีความไม่ทำในใจให้แยกกายเป็นอาหารของมัน.

ความทำในใจไม่แยกกายเล่า มีอะไรเป็นอาหาร? ก็มี *อสทฺธิย* ความไม่ศรัทธา คือความไม่มั่นใจลงไปในสิ่งที่ควรจะมั่นใจ นี่เรียกว่าอศรัทธา เป็นบาลีเรียกว่า *อสทฺธิย* แปลว่า ความไม่ศรัทธา ความไม่แน่ใจลงไปในสิ่งนั้น. ถ้าเราไม่ศรัทธาในอะไร เราก็ไม่จู้จี้พิถีพิถัน ในการที่จะทำสิ่งนั้น ไซ้ไหม? แม้แต่การเล่าเรียนนี้ ถ้าเราไม่ศรัทธาในสิ่งที่เรากำลังเรียน เราก็ไม่มีการกระทำอย่างแยกกายในสิ่งนั้น, ถ้าไม่ศรัทธาในสิ่งใด เราก็ไม่ทำอย่างดีที่สุดในสิ่งนั้น จึงกล่าวว่า อโยนิโสมนสิการนั้นมีอศรัทธาเป็นอาหาร.

อศรัทธาความไม่เชื่อ ไม่ศรัทธา ไม่มั่นใจลงไปในสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่ควรมั่นใจ มีอะไรเป็นอาหาร? ก็ตอบว่า มี *อสทฺถมมสฺสวณ* คือความไม่ได้ยินได้ฟังธรรมะของสัตบุรุษ เช่นไม่ได้ยินไม่ได้ฟังพระสัทธรรมในพุทธศาสนาอย่างนี้ เขาก็ไม่ศรัทธาหมายความว่าไม่ศรัทธาไม่มั่นใจ ในการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่ง

ก็เพราะไม่เคยได้ยินได้ฟังพระสัทธรรมในเรื่องนี้.

การไม่ได้ยินฟังสัทธรรมนั้นเล่า มีอะไรเป็นอาหาร?
ก็ตอบว่า อสฺปฺปริสฺสเสว อสฺปฺปริสฺสเสว คือการไม่เข้าไป
ช่องเสพกับสัตบุรุษ คือไม่ไปคบหากับสัตบุรุษ. สัตบุรุษในที่นี้
ท่านเล็งถึงพระอริยเจ้า หรือบัณฑิตที่แท้จริง ก็เรียกว่าสัตบุรุษ;
เป็นสัตบุรุษโดยเต็มขนาด ก็คือเป็นพระอริยเจ้าขั้นใดขั้นหนึ่งขึ้นไป
จนถึงพระอรหันต์ ไม่คบบุคคลชนิดนั้น.

จะทวนกลับขึ้นไปข้างบนอีกทีหนึ่ง คุณไปสังเกตให้ดี:
ไม่คบสัตบุรุษ คือบุคคลที่ควรคบ ก็ไม่ได้ยินได้ฟังพระสัทธรรม,
เมื่อไม่ได้ยินไม่ได้ฟังพระสัทธรรม ก็ไม่มีศรัทธา คือความแนใจ
ลงไปในเรื่องของความดีความชั่ว, เมื่อไม่มีศรัทธา ไม่มี
ความแนใจ ก็ไม่มีโยนิโสมนสิการ คือตั้งใจทำอย่างดีอย่าง
แยบคาย, ไม่มีการทำในใจอย่างแยบคาย ก็ไม่มีสติสัมปชัญญะที่เพียงพอ,
ไม่มีสติสัมปชัญญะ ก็เกิดการไม่สำรวมระวัง, เมื่อไม่สำรวมระวัง
มันก็ทำทุจริตขึ้น, เมื่อทำทุจริตขึ้นแล้ว มันก็รำคาญ มีจิตใจที่
กระสับกระส่ายเป็นนิรวณ, ใจที่กระสับกระส่าย มันก็ให้
โอกาสแก่อวิชชาหรือความโง่ ที่จะคิดผิด พุดผิด ทำผิด ตัดสิน
ใจผิด.

นี่อวิชชามันอยู่ได้ด้วยนิวรรณ, นิวรรณอยู่ได้ด้วยทุจจริต, ทุจจริตอยู่ได้ด้วยไม่สำรวม, ไม่สำรวมอยู่ได้เพราะขาดสติสัมปชัญญะ, ขาดสติสัมปชัญญะเพราะไม่ทำในใจเป็นอย่างดี, ไม่ทำในใจเป็นอย่างดี เพราะขาดความมั่นใจในเรื่องนั้นๆ, ขาดความมั่นใจในเรื่องนั้นๆ เพราะไม่เคยฟังพระสัทธรรม, ไม่เคยฟังพระสัทธรรม เพราะไม่คบกับสัตบุรุษ.

นี่ก็แสดงการทำลายฐานทัพของกิเลสได้คืออยู่แล้ว ถ้าตั้งใจจะทำลายช่องหรือฐานทัพของกิเลส ก็ตั้งต้นที่คบสัตบุรุษ, แล้วก็ศึกษา แล้วก็มีความมั่นใจ มีความแยกกายขึ้นไปตามลำดับ; นั่นแหละการขุดรื้อรากถอนโคนของช่องโงะ คือกิเลส. นี่เรียกว่าไม่ให้อาหารแก่กิเลส โดยเฉพาะก็คืออวิชชา.

เมื่อเราทำอยู่อย่างนี้ กิเลสก็ไม่ได้อาหาร, เมื่อทำอย่างนี้ก็เรียกว่าอยู่ด้วยการปฏิบัติดี ปฏิบัติชอบ หรืออริยมรรคมีองค์ ๘ ก็เรียก. ความถูกต้อง ๘ ประการจะมีอยู่ได้ เพราะการทำอย่างนี้ หรือเพราะการทำอย่างนี้ มันทำให้เกิดอริยมรรคมีองค์ ๘ ประการ ชนิดที่เรียกว่า ถ้าเป็นอยู่โดยชอบไซ้ โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์ เป็นพระพุทธรายิต ที่ตรัสไว้เป็นหลัก ให้เป็นอยู่โดยชอบ โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์. ถ้าเป็นอยู่ด้วยการตัดอาหาร

ของกิเลส อย่างที่ว่ามันี้แล้ว นั่นก็คือการเป็นอยู่โดยชอบที่สุด อยู่แล้วเหมือนกัน กิเลสก็ไม่ได้อาหาร มันก็พอมลงๆ ลึ้นไป ก็เกิดความป็นพระอรหันต์ขึ้นมา.

ฉะนั้นการอยู่อย่างนี้ คือถูกต้องอย่างนี้ คือไม่ให้อาหาร แก่กิเลสอย่างนี้ มันเป็นการระวังป้องกันกิเลสไปในตัวด้วย, เป็นการตัดอาหารของกิเลสพร้อมกันไปในตัวด้วย. นี้เราเรียกว่า การทำลายฐานทัพของกิเลส หรือหลายช่องของพระยามาร ซึ่ง เราได้ใช้ธรรมศาสตราอย่างถูกต้อง โดยอาการอย่างทีกล่าวมาแล้ว นับตั้งแต่เข้าไปคบหาสัตบุรุษ ได้ฟังธรรม ได้ความมั่นใจ ได้การ กระทำในใจโดยแยบคายเป็นต้น เรื่อยไป จนถึงกับหมดอวิชชา หมดกิเลส. นี้การทำลายฐานทัพของกิเลส ด้วยการใชัธรรม- ศาสตราอย่างถูกต้อง ก็มีลักษณะอย่างนี้.

เวลาสำหรับการบรรยายในวันนี้ ก็หมดแล้ว ขอยุติไว้
เท่านี้ที.

กรรมดี ดีกว่า มงคล

กรรมดี ดีกว่า มงคล	สืบสร้าง กุศล
ดีกว่า นิ่งเกล้า ของขลัง.	
พระเครื่อง ตะกรุด อุทกั๊ง	ปลุกเสก แสนฉมัง
คาคมั้ง แขนวมั้ง รังรุ้ง.	
จีฆลาด หวาดกลัว หัวยุ้ง	กิเลส เต็มพุง
มงคล อะไร ได้คุ้ม.	
อันธพาล ซ้อหา มากุม	เป็นเรื่อง อุทลุม
นอนตาย ก่ายเครื่อง รากกอง.	
ธรรมะ ต่างหาก เป็นของ	เป็นเครื่อง คุ้มครอง
เพราะว่า เป็นพระ องค์จริง.	
มีธรรม ฤาณี ไครยง	ไร้ธรรม ผีสิง
ไม่ยง ก็ตาย เกินตาย.	
เหตุ นั้น เราท่าน หลึงชาย	เร่งชวน เร่งขวย
หาธรรม มาเป็น มงคล.	
กระทั้ง บรรลุ มรรค ผล	หมดตัว หมดตน
พ้นจาก เกิด แก่ เจ็บ ตาย.	
บริสุทธิ์ ผุดผ่อง ใจกาย	อุปั้ทวะ ทั้งหลาย
ไม่พ้อง ไม่พาน สถานใด.	
เหนือโลก เหนือกรรม อำไพ	กิเลส- สวะไหน
ไม่อาจ ย้ายี ปีทา.	

รายชื่อหนังสือ ชุดหมุนล้อ

อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่	อันดับ	เรื่อง	พิมพ์ครั้งที่
๑	พระพุทธรูปค่ากลอน	๔		ต้องรู้จัก	๑		คัมภีร์พหุศาสตร์	๑
๒	การศึกษาคืออะไร?	๑	๓๒	สิ่งแรกที่จะคือรู้จักนั่นคือ	๑	๔๔	ชีวิตที่มีพื้นฐาน และสิ่งที่	๑
๓	การทำงานคืออะไร?	๑		ความทุกข์	๑		เป็นพื้นฐานของชีวิต	๑
๔	ทรัพย์สมบัติคืออะไร?	๑	๓๓	การหมดความเห็นแก่ตัว	๑	๔๖	อริยสัจและอติมมยคาถา	๑
๕	สิ่งที่ดีที่สุดในมนุษย์	๑		คือหมนทุกข์	๑		และอติมมยคาถากับธรรมจักร	๑
๖	ปัญหาที่เกิดจากการศึกษา	๑	๓๔	ชีวิต คือชั้นอันยิ่งใหญ่	๑	๔๗	อติมมยคาถาที่ควรจะรู้จัก	๑
	ไม่สมบูรณ์แบบ	๑	๓๕	อติมมยคาถา	๒		กันไว้บ้าง และอติมมยคา	๑
๗	ปาวณา และธรรมะในฐานะ	๑	๓๖	อติมมยคาปาฐะ	๒		ช่วยได้ในทุกกรณี	๑
	สิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๓๗	อติมมยคาใจหายอะไรได้บ้าง	๒	๔๘	เรื่องที่ต้องรู้ หรือควรรู้	๑
๘	ชาติในปัจจุสมบุปบาท	๑	๓๘	เด็กจะเป็นผู้สร้างโลกใน	๑	๔๙	อิทธิปัจจัยตาในฐานะหัวใจ	๑
๙	ทางออกที่ ๓ แห่งยุคปัจจุบัน	๑		อนาคต	๑		แห่งพระพุทธศาสนา	๑
๑๐	การบวชคืออะไร?	๑	๓๙	คู่มืออานาปานสติภาวนา	๑	๕๐	อติมมยคา	๑
๑๑	ศาสนาคืออะไร?	๑		อย่างสมบูรณ์แบบ	๒	๕๑	การสืบอายุพระพุทธศาสนา	๑
๑๒	ตัวตนคืออะไร?	๑	๔๐	การใช้อานาปานสติให้เป็น	๑	๕๒	สุดยอดของความถูกต้อง	๑
๑๓	อานาปานสติภาวนา	๑		ประโยชน์ในบ้านเรือน	๒		คือ นิพพาน	๑
๑๔	ธรรมะในฐานะสิ่งที่ต้องศึกษา	๑	๔๑	บช่วยจำสำหรับเรื่อง	๑	๕๓	พระคุณของแม่	๑
	ทั้งชนิดมีตัวตนและไม่มีความ	๑		อติมมยคา	๑	๕๔	ประมวลกฎแบบแห่งสากล	๑
๑๕	คุณพระไม่ตาย	๑	๕๒	อติมมยคา กับ สันติภาพ	๑		พรหมจรรย์	๑
๑๖	คุณพระไม่ตายและเกิดมา	๑	๕๓	พระรัตนตรัยที่ท่านทั้งหลาย	๑	๕๕	การตกอยู่ใต้อำนาจของ	๑
	ทำไม?	๑		ยังไม่รู้จัก	๒		ระบบประสาท	๑
๑๗	ความรักดี	๑	๕๔	การพัฒนาชีวิตโดยพระไตร	๑	๕๖	ดับไม่เหลือ	๑
๑๘	เกี่ยวกับสิ่งที่เรียกว่า "พระเจ้า"	๑		ลักษณะจิตเป็นอติมมโย	๑	๕๗	มนุษย์ท่ามกลางกรรมกับ	๑
๑๙	ครูคือผู้ที่ทำหน้าที่สร้างโลก	๑	๕๕	ปาฏิหาริย์แห่งอติมมยคา	๑		พระธรรมหรือพระเจ้า	๑
๒๐	การทำวัตรตามแบบโบราณ	๑	๕๖	สหายธรรมของอติมมยคา	๑	๕๘	ปาหนานกรรมธรรมะสำหรับ	๑
๒๑	ประมวลปรมัตถธรรมที่คน	๑		และอติมมยคาแก้ปัญหา	๑		ชาวบ้าน	๑
	ธรรมคาถาควรรอบ	๑		ของมนุษย์ยุคปรมัญญ	๑	๕๙	สันติวิธี	๑
๒๒	โลกอื่น	๑	๕๗	พระพุทธเจ้าที่ท่านยังไม่รู้จัก	๑	๖๐	ชีวิตคือการลงทุน	๑
๒๓	ความเกิดแห่งทุกข์ และ	๑		และอุดมคติของความเป็น	๑	๖๑	เพื่อผลอันสูงสุด	๑
	ความไม่เกิดแห่งทุกข์	๑		แพทย์	๑	๖๒	ธรรมศาสตร์ในชั้นที่	๑
๒๔	นิเวศน์	๒	๕๘	การเห็นพระพุทธเจ้าพระองค์	๑	๖๓	จะสามารถช่วยโลกได้	๑
๒๕	วันครู	๑		จริง และพระพุทธเจ้ามีอยู่ใน	๑	๖๔	ความวิเวกเป็นสุข	๑
๒๖	แผ่นดินทองต้องสร้างด้วย	๑		ทุกหนทุกแห่ง	๑	๖๕	ความไม่ยึดมั่นเป็นสุข	๑
	แผ่นดินธรรม	๑	๕๙	ชีวิตที่ไม่ได้ชาติเกิด	๑	๖๖	ธรรมศาสตร์ในการฝึกฝน	๑
๒๗	เมื่อพอใจในหน้าที่ ที่กำลัง	๑	๖๐	หลักเกณฑ์ที่จะช่วยโลก	๑	๖๗	มารอันดับแรก	๑
	กระทำ ก็มีสวรรค์ อยู่ ณ	๑		ให้รอดอยู่ได้	๑	๖๘	พหุศาสตร์ไม่ได้สอนให้หยุด	๑
	ที่นั่นเอง เมื่อไม่รู้จักตัวเอง	๑	๖๑	เลิกอายุแล้วมาอยู่กับ	๑		หรือคิดเพียงแค่ว่าจะดี และ	๑
	ก็ไม่รู้ว่าตนควรจะมีหน้าที่อะไร	๑		อติมมยคา	๒		สุดยอดที่มนุษย์จะไปถึงได้	๑
๒๘	ความเป็นพระอรหันต์	๑	๖๒	ความไม่เห็นแก่ตัวและ	๑	๖๙	คือความเป็นพระอรหันต์	๑
๒๙	ธรรมะคุ้มครองโลก	๑		ความสุขสามระดับ	๑	๗๐	สัมมาปฏิบัติช่วยโลกได้อย่างไร	๑
๓๐	คุกของชีวิต กับ เส้นที่ของคุก	๑	๖๓	อารัมภกถาของการเลิกอายุ	๑	๗๑	การทำลายฐานทิพของกิเลส	๑
๓๑	กระแสน้ำของชีวิตเป็นสิ่งที่	๑	๖๔	พระรัตนตรัยนั้นแท้และคือ	๑			๑

การทำลายฐานทัพของกิเลส

- กิเลสเปรียบเหมือนโจร เมื่อเข้าไปสะสมอยู่ในจิตใจ ก็เกิดเป็นช่องหรือฐานทัพ.
- แต่ช่องหรือฐานทัพนั้น ก็ไม่เที่ยงแท้ถาวร เมื่อเกิดได้ ก็ดับได้.
- ระดับของกิเลสเริ่มตั้งแต่ อุปกิเลส: กิเลสน้อยๆ, กิเลสเต็มที่, อนุสัย:
กิเลสที่นอนอยู่ในสันดาน และอาสวะ: กิเลสที่หมักหมมอยู่ในสันดาน.
- อุปกิเลสและกิเลส ทำลายได้โดย ระวัง ป้องกัน ต่อสู้ทันควัน.
- อนุสัยและอาสวะซึ่งเป็นช่องของกิเลส ต้องใช้วิธีให้อุดอาหารตายไปเอง.
- กิเลสมีเสน่ห์ แล้วซ่อนความเลวทรามไว้ในเสน่ห์ ต้องทำให้เกิดความเกลียด
และความกลัวก่อน จึงจะมีกำลังใจที่จะคิดทำลาย.
- โดยเห็นว่า กิเลสเป็นสิ่งเศร้าหมอง, สกปรก, ท่วมทับ, เผลอน, ผูกมัดรัดรั้ง
ให้อยู่กับความทุกข์, เป็นของหนักที่ต้องแบก.
- อวิชชาเป็นต้นเหตุของกิเลส อวิชชาอยู่ได้ด้วยนิรวรณ, นิรวรณอยู่ได้ด้วยทุจจริต,
ทุจจริตเพราะไม่สำรวม, ไม่สำรวมเพราะขาดสติสัมปชัญญะ, ขาดสติสัมปชัญญะ
เพราะไม่ทำในใจให้แยบคาย, ไม่ทำในใจให้แยบคายเพราะไม่ศรัทธา, ไม่ศรัทธา
เพราะไม่เคยฟังพระสัทธรรม, ไม่เคยฟังพระสัทธรรมเพราะไม่คบสัตบุรุษ.
- การทำลายฐานทัพของกิเลส ก็เริ่มตั้งแต่คบสัตบุรุษขึ้นไปตามลำดับ.
- เมื่อทำอยู่อย่างนี้ ก็เป็นการทำลายฐานทัพของกิเลส ด้วยการใช้อรรถศาสตร์
อย่างถูกต้อง, เรียกว่าการเป็นอยู่ชอบ.
- ถ้าเป็นอยู่โดยชอบไซ้ โลกจะไม่ว่างจากพระอรหันต์, นี่เป็นพระพุทธานุภาพ.